

obecnohospodářský měl by se zvatí bezobchodovým, protože hospodářské styky uvnitř organizací obecnohospodářských upraveny jsou nikoli volnými smlouvami, nýbrž pevnými předpisy právními).

4.) Ony různé principy hospodářské organizace nevyskytují se vždy jen přesně odloučeně, nýbrž mívají i různé tvary přechodné a v historickém vývoji u různých národů tu jeden, tu druhý převládal nebo do pozadí ustupoval, nikdy však nebyl žádný činným výhradně (Wagner).

Zkušenost dnešní ukazuje, že v protívě ke dřívějšímu vývoji jest opět ve stálém postupu vývojový proces, jímž jednotlivé obory ukojování potřeb jsou z individuál a soukromých svazků přenášeny na hospodářství veřejná, tedy se-socialismu vyvozuje z toho theoreticky důsledek, že pospolitě hospodářství zabere postupně všechny prostředky výrobní a bude je spravovati dle zásady rovnosti všech lidí.

§ 7. Pojem hospodářství národního.

1. Ony rozmanité tvary lidských hospodářství veřejných i soukromých, jichž vzrůstem obyvatelstva, stoupáním lidských potřeb, technickým i kulturním pokrokem ustavičně přibývá, netrvalí však prostě vedle sebe, nýbrž vstupují - následkem různé přirozené povahy území a národů i násled-

42.1
kem různého stupně vývoje technického a hospodářského (Wagner) a plynoucí z toho různosti lidských zaměstnání a povolání - v rozličné formy vzájemných styků hospodářských, zejména vzájemnou výměnu statků a výkonů, zasahují v sebe navzájem jsou co do své činnosti nabývací i spotřební na sobě závislé, sobě nadřaděné či podřaděné. Tato vzájemná závislost jejich se postupem vývoje ustavičně rozšiřuje přes větší a větší obvody a na témže prostranství se s rostoucí dělbou lidských zaměstnání sesiluje.

a) Přirozené poměry území jakožto daného fyzického podkladu všeho hospodaření (podnebí, poloha, tvar a složení půdy, množství a povaha vodstva, členitost pobřeží atd.),
dále

b) rozdíly plemenné a národnostní (fyzická, intelektuelní a mravní povaha národů, pudy, nadání, pracovní způsobilost a pod.), zvyky a obyčeje, náboženské a mravní názory, stupeň vzdělanosti, dějinné tradice a kulturní vývoj, konečně

c) právní upravení vnějších poměrů životních, které se děje skrze stát (právo vlastnické a dědické, obchodní a směnečné, agrární, živnostenská i obchodní, úvěrní a bankovní politika, daňová soustava, úprava komunikací, pojišťování a chudinství, školství, branná povinnost, vládní a ústavní formy) způsobují, že jednotlivé, větší menší místní (teritoriální) skupiny hospodářských jednotek - přes všechnu jinakou samostatnost a výlučnost svoji - v svém celku odli-

šují se od jiných skupin místních více méně určitými zvláštnostmi, jistými společnými rysy, které je vyznačují jakožto zvláštní hospodářské individuality naproti jiným teritoriálním skupinám.

Zejména jednotný svazek státní svým trvalým účinkováním téže vládní formy, téže hospodářské a finanční politiky, téhož řádu soukromoprávního a veřejnoprávního na pevy obyvatelstva žijícího na témže teritoriu a jsoucího na přibližně stejné úrovni kulturní (často i stejné národnosti a jazyka i stejných mravů a zvyklostí) způsobuje, že veškerá hospodářství jednotným státním svazkem spjatá stávají se historickým vývojem jakýmsi celkem, zvláštními charakteristickými znaky se vyznačujícím a od jiných odlišným.

Takovýto souhrn všech jednotlivých, v nerozlučné místní i časové spojitosti se nalézajících hospodářství soukromých i veřejných, uvnitř určitého obvodu státního zovme hospodářstvím národním.

1.) Není to tedy souhrn hospodářství příslušníků té které národnosti (národa ethnografického), nýbrž souhrn hospodářství všech osob i veřejných a soukromých korporací atd., přináležejících k určitému státu ("národu" ve smyslu politickém); mluví se tedy o národním hospodářství švýcarském, belgickém a dříve i rakouském, třeba že ethnografický národů takových není a nebylo).

2.) V hospodářství národním není dále jednotné

vůle, která by celý organismus řídila a jakou jest jednotlivý hospodář při hospodářství soukromém, parlament či vláda v hospodářství státním; hospodářství národní není tedy zvláštní jednotkou hospodářskou (jest dle Wagnera : "subjektlos"), nýbrž souborem všech ve státě jsoucích hospodářských jednotek jedineckých i pospolitých, zahrnujíc v to i hospodářství samého státu, které jest pouze jedním ze článků (arci největším a nejdůležitějším) hospodářství národního a jehož řídicím subjektem jest vláda a parlament.

3.) Hospodářství národního nebylo, dokud jednotlivá hospodářství uvnitř státu trvala prostě vedle sebe, soběstačně, bez čilejšího vzájemného styku, ono vzniká teprve pronikavým vzájemným spětím a vzájemnou závislostí jednotlivých hospodářství pod vlivem téhož práva a téže státní vůle, týchž zařízení veřejných, týchž mravů a snah kulturních. Hospodářství národní tedy není pouze mechanickým nahromaděním (seřazením) všech jednotlivých hospodářství uvnitř určitého obvodu, nýbrž má povahu organického celku, jehož všechny části v svém celkovém úkonu jednotně spolupůsobí k uskutečnění hospodářských a kulturních účelů státu a společnosti.

4.) Také národní hospodářství jakožto jedna ze složek života národního podléhá změnám v dějinném vývoji v souvislosti se všemi ostatními poměry života národního.

5.) Skutečně odděleného hospodářství národního bylo by lze desíci toliko uzavřením se naproti cizině, jaké v

dřívějších dobách nastávalo nedostatkem komunikací i opatřeními státními. Přírodní rozdíly a různé stupně hospodářské kultury však donucovaly jednotlivá hospodářství národní ode dávna ke vzájemným vztahům hospodářským a v novější době rozvojem dopravních prostředků, pokrokem výrobní techniky, mezi národních smluv (celních a obchodních, poštovních a telegrafních, železničních a plavebních, patentních a nakladatelských měnných a sociálních a pod.), vývojem mezinárodního práva soukromého (směnečného, obchodního) nabyly tyto nepřetržité vzájemné hospodářské styky mezi příslušníky různých států tak veliké intensity, že se o této vzájemné závislosti a vždy užším spětí všech hospodářství národních k účelu ukojování potřeb veškerého lidstva mluví jako o t.zv. hospodářství světovém.

Absolutně mají ovšem hospodářské vztahy hospodářských subjektů uvnitř státu stále ještě větší význam než hospodářské vztahy mezinárodní (k cizině).

II. Abstraktně - beze všeho vztahu k určitému státnímu celku - mluvíme o hospodářství národním jakožto o zvláštním vyšším stupni pomenáhlého hospodářského vývoje lidstva vůbec, jehož předpoklady a příčinami jsou vyspělá dělba práce mezi jednotlivými subjekty hospodářskými a z toho plynoucí směna a obchod, a jehož znakem jest ono zmíněné pronikavé vnitřní spětí a hospodářská solidarita veškerých hospodářství jedineckých i pospolitých uvnitř velikých ob-

vodů státních.

V témže abstraktním smyslu (nikoli tedy s hlediska konkrétního, teritoriálního, hospodářství národního) mluví se dříve o t.zv. hledisku národohospodářském (sociálně-ekonomickém), posuzují-li se určitá jednání a zařízení hospodářská (na př. způsob právního držení a technického obdělávání půdy, soustava železniční) co do jejich účinnosti na celek hospodářství národního vůbec, kdežto při t.zv. posuzování soukromohospodářském vychází se jen s hlediska soukromého prospěchu jednotlivce, nehledíc k trvalým zájmům celku (drancování pozemků, lesů nebo dolů s hlediska soukromého podnikatele či pachtýře a contr. s hlediska budoucí prosperity výroby národní).

III. Jisté jevy společensko-hospodářské jsou nezbytně spojeny se samou podstatou hospodaření a jsou tedy nezávisly na historickém vývoji nebo platných řádech právních (jevy ryze ekonomické nebo t.zv. ekonomické kategorie, na př. výrobní kapitál), jiné jevy se opět vyvinuly historicky za určitého řádu právního (t.zv. kategorie historicko-právní, na př. podnikatelství a kapitál výdělkový).

§ 8. Vývoj hospodářství národního.

I. Individualistická škola národohospodářská neprávem pokládala dnešní stav hospodářský za nezměnitelný a budovala na podkladě jeho obecně platné a nezměnitelné